

עלון דברי חיים

לפרשת בראשית

"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד"

בגמרא במסכת שבת [דף ע"ז] מסופר: "רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה [רבי זירא פגש את רב יהודה כשעמד בפתח בית חמיו] וחזייה דהוה בדיחא דעתיה [ראה שהיתה דעתו טובה עליו], ואי בעי מיני כל חללי עלמא הוה אמר ליה [ואם ישאל ממנו על כל הנעשה בחלל העולם – ישיב לו], אמר ליה: מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי [מדוע דרך העולם הוא שהעצים הולכות לפני הכבשים]? אמר ליה: כבריאתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא" [כברירת העולם, שקודם בא ערב, שהוא חושך, ואחר כך היום שהוא אור. ואף בענין זה, העצים השחורות כחושך הולכות לפני הכבשים שצבען לבן], עד כאן מדברי הגמרא.

המהרש"א בחידושי אגדות ביאר, שהדברים אינם כפשוטם, אלא דרך משל נאמרו על ישראל והאומות: כי מלכות יוון נמשלה לעז, כמו שכתוב בדניאל "וצפיר העצים הגדיל", וישראל נמשלו לשה, כמו שנאמר "שה פזורה ישראל", ולפי שבבית שני לא עמדו מלכים לישראל בתחילה, אלא קודם מלכות יוון ואלכסנדר מוקדון, ואחריו מלכים אחרים מיוון, ורק לאחר מכן מלכו מלכי חשמונאי והורדוס, על כן זו היתה עומק כוונתו של רבי זירא: מדוע העצים, שהם מלכות יוון, הלכו ראשונים למלוך בבית שני, ורק לאחר כך הכבשים, שהם מלכי ישראל?

ורב יהודה השיבו: "כבריתו של עולם", שקודם היה החושך ואחר כך בא אור היום, ואמרו במדרש רבה: "וחושך על פני תהום – זו מלכות יוון, שהחשיכה עיניהם של ישראל", ואחר כך מלכות חשמונאי, הנחשבת אור משום שמלכו מכח נס נרות חנוכה.

הוסיף על כך רבי צבי פסח פראנק זצ"ל תוספת נפלאה: הדין הוא שלגבי ישראל נחשב יום תמים מעת לעת, לילה ואחר כך יום, ואילו אצל העולם הסדר הוא הפוך: קודם היום ואחר כך הלילה, ואמנם כל אחד מהם הוא כפי תכליתו בעולם: לגבי ישראל העיקר הוא עולם הבא, ונמצא שתחילתם של ישראל הוא לילה וסופם יום, מה שאין כן הגויים אוכלים את חלקם היום ואחריתם לדראון עולם, תחילתם יום וסופם חשכת הלילה.

ואם כן נוכל לפרש, שזו היתה כוונת שאלתו של רבי זירא: מדוע ה"עצים" הולכות ראשונות, כלומר הגויים שמחים ונהנים מכל טוב בעולם הזה, בעוד ישראל נתונים בצרה ויגון? והשיב לו: "כבריתו של עולם" –

שהרי אצל ישראל כן הוא הסדר: "ויהי ערב", שהוא חושך, ורק לאחר מכן "ויהי בוקר", שהוא האור הגדול המזומן לנו לחיי העולם הבא!

רבי צבי פסח פראנק זצ"ל

"ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן"

נאמר במדרש, שלפיכך לא אמר הכתוב "כי טוב" ביום השני, משום שנעשתה בו הבדלה בין המים שמתחת ומעל לרקיע, ובמקום שיטנה הבדלה אין מקום ל"טוב". נשאלת, איפוא, הקושיא: הרי גם ביום הרביעי נעשתה הבדלה בין האור ובין החושך, ולמה נאמר שם "כי טוב"?

ברם, בין אור לחושך, שהם ב' מושגים מנוגדים זה לזה, צריך להיות הבדל וההבדל הוא דווקא רצוי וטוב, משום שאור וחושך אינם יכולים לדור בכפיפה א'. אבל מים ומים הרי דבר אחד הם, וכאשר מבדילים בין שנים שהוא אחד, אין זה "טוב".

בני אדם בעלי דעה אחידה צריכים להיות מאוחדים והפירוד ביניהם הוא סימן לרעה. ואילו פירוד בין טובים ורעים הוא דווקא סימן לטובה...

מפי השמועה

"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ"

וברש"י: "נעשה אדם" – ענותנותו של הקב"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם הוא בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהן.

ביכלתו של הקב"ה לגזור גזירות בלי להתחשב עם הבריאה והנבראים, אבל אינו עושה כן. הוא גוזר גזירות באופן שכולם מבינים שכך צריך להיות, וזה הטוב האמיתי שלא מרגישים שאלו הם גזירות.

ומזה צריכים אנו ללמוד, שאדם שאחראי על אחרים, שלא יגזור עליהם כפי שעולה על דעתו בלי להתחשב עמם, אלא צריך שכולם יבינו את הטוב שיש בזה, וכך תשרה רוח של הרמוניה בין כולם.

הרב שלמה וולבה זצ"ל

"ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותן"

ובמדרש נאמר: דחפה לאילן עד שנגעה בו, אמר לה, כשם שאין מיתה בנגיעה, כך אין מיתה באכילה. וצריך ביאור מה ראייה היא זו שאין מיתה בנגיעה, מזה שלא מתה מיד, והלא אמר ה' "ביום אכלך ממנו", והיום עוד גדול היה?

ברם, הנחש אמר לה לחוה, ממה נפשך, צריכה את לאכול מפרי העץ, אם לא תמותי מחמת הנגיעה, מן הסתם לא תמותי גם מחמת האכילה, ואם אמנם תמותי מחמת הנגיעה, הרי בודאי צריכה את לאכול, שהרי **"לא מות תמותן"** – פעמיים אין אדם יכול למות, ואם בין כה וכה תמותי – אכלי לפחות מן הפרי הנחמד הזה... כך דרכו של היצר הרע, שלאחר שכבר החטיא במקצת את האדם, הריהו אומר לו: בין כה וכה כבר אין לך תקנה, התענג לפחות בתענוגות החיים כל עוד אתה חי'...

בני לוי

"הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב"

א' מהקללות שקילל הקב"ה את הנחש היה: "הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב" – האדם יכה אותך בראש, ואילו אתה תכיש אותו בעקבו.

ונשאלת השאלה – איזה קללה גדולה יש כאן, הרי סוף כל סוף גם הנחש מסוגל להכיש את האדם ולהמיתו, ומה זה משנה איפה בדיוק זה יקרה, בראשו או בעקבו?

הנה ידוע מה שכתוב בזוהר: נחש זה הוא יצר הרע, הוא מלאך המות. והנה, ליצר טוב ישנו מעלה יותר מהיצר הרע, כי היצר הטוב בכוחו להטות לב האדם ולהפכו מרשע לצדיק, ברגע א', ואז נעשה בעל תשובה, אבל מה שאין כן ליצר הרע חסר אותו כח להסית אדם ישר וצדיק, שיהפוך עורו פתאום לרשע גמור, וימיר את דתו. רק הוא מושכו ומקלקלו אט אט, ומורידו ומשפילו מדרגה לדרגה עדי תהום. וזהו שאמר וקילל הקב"ה לנחש: **"הוא ישופך ראש"** – האדם מסוגל לעלות בבת אחת ולנשוף לנחש – הוא יצר הרע – בראשו, אולם **"ואתה תשופנו עקב"** – ראשית דרכך לשוב אותו בעקבו בלבד, ורק משלב לשלב תצליח להתגבר עליו יותר ויותר...

רבי איצ'לה בלזר

"וירא ה' כי רבה רעת האדם וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום וינחם ה' כי עשה את האדם"
בפירוש פסוק זה – נתן רבי שמעלקא מניקלשבורג הסבר נפלא, דהנה ידוע הגמרא במסכת עירובין: ב' שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים

נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא.

ופירש המהרש"א מדוע באמת "נמנו וגמרו דנוח לו לאדם שלא נברא משנברא", מפני שישנם רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה לא תעשה, ואם נמנה אותם הא' מול השני, נמצא שיש לו לאדם יותר סיכויים לעשות עבירות מאשר מצוות, כי הם רבים יותר, והוא קרוב להפסד מחמת הלאוין שהם רבים, ורחוק לשכר מחמת העשין שהם מועטים, ולכן טוב לו שלא נברא משנברא, עד כאן דברי המהרש"א.

ממשיך הרבי מניקלשבורג ואמר דלכאורה לאחר מחשבה נוספת אפשר להסיק ההיפך, דנוח לו שכן נברא, וכי הוא כן קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד, וכל זאת, משום ידיועים דברי הגמרא מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, משא"כ בעבירה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ואם כן, הרי קרוב יותר האדם להשתכר ע"י מחשבה טובה, מאשר להפסיד ע"י מחשבה רעה. ולכאורה היה צריך להיות המסקנא דנוח לו לאדם שנברא?

אבל זה מה שכתבה ותירצה לנו התורה כאן בפסוק זה: **"וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ"** – ולכן עדיף לו לאדם שלא נברא משנברא, כי הוא קרוב להפסד ורחוק מן השכר. אך אם תשאל – הרי מהגמרא בקידושין משמע שהוא קרוב לשכר מחמת שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מה שאין במחשבה רעה, וא"כ היה צריך להיות המסקנא שנוח לו שנברא? לכן ממשיכה התורה ואומרת: **"וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום"** – ולכן הוא רחוק מן השכר וקרוב להפסד כי מחשבותיו גם רעות, ומחמת זה **"וינחם ה' כי עשה את האדם"** – כי נוח לו שלא נברא משנברא.

רבי שמעלקא מניקלשבורג

שבת שלום!

יוצא לאור לרגל נישואי

החתן המפואר אריה יהודה בן שטרית נ"י

עב"ג הכלה המהוללה טליה למשפחת אברג'ל

שהזיווג יעלה יפה יפה! שיזכו לבנות בית נאמן

בישראל!

לכל ענייני העלון נא לפנות ל

kosssover@gmail.com